

Birince Kelimesi Üzerine

About Birince Word

Perihan ÖLKER*

ÖZET

Türkçede “bir” kelimesi pek çok kelime şekli ortaya koyar. “Bir”den oluşturulmuş bu şekiller hem modern hem de tarihî lehçelerde karşımıza çıkmaktadır. Birle/birlen, bir neçe/bir niçe/bir nice/birniçük/birince şekilleri örnek olarak verilebilir.

Biz bu çalışmamızda birince kelimesini değerlendirecek ve kelimenin ortaya çıkışını, anlamını, cümledeki görevini belirleyeceğiz.

ANAHTAR KELİMELEER

Birince, bir nice, göçüşme, belirsizlik zamiri, belirsizlik sıfatı

ABSTRACT

“Bir” word make a lot of lexical form in Turkish. A lot of form which was made from “bir” is used in both modern and historical dialect. For example birle/birlen, bir neçe/bir niçe/bir nice/birniçük/birince etc. We will assess the birince word and determine exposed, mean, function in sentence in this study.

KEY WORDS

Birince, bir nice, metathesis, indefinite pronoun, indefinite adjective

* Arş. Gör., Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

I. Bir kelimesinin Türkçedeki yeri oldukça geniştir. Gerek çağdaş gerekse tarihî lehçelerde *birden* türetilmiş pek çok yapının edat, sıfat, zamir vs... olarak kullanıldığını görmekteyiz. *Birle/birlen, bile/bilen, birinç/birinçi/birinci, biregü/birev/ birav/birâv, birbiri, bir neçe/bir niçe/bir nice/birniçük/birniçik, birgerü, birgünlük, bir nerse, birkança, bérüzé, birneme, birök, biri/birisi, biraz, birçok, birtakım* gibi örnekler, *bir* kelimesinden doğmuş veya *bir* ile yanyana gelmiş başka kelimeyle oluşturulmuş yapıların sadece küçük bir kısmıdır.

Bu türden oluşumların çeşitli ses olayları ya da iki ayrı yapının birleşerek tek bir yapı oluşturması neticesinde meydana geldiğini görmekteyiz. Bu çalışmada değerlendirmeye tâbi tutacağımız *kimi, bazı; kimisi, bazısı* anlamlarında, söz diziminde belirsizlik sıfatı ve zamiri görevlerinde kullanılan *birince* de bu türdeki oluşumlar arasında yerini almalıdır.

II. Birince

Kelimenin, ilk olarak Türk dilinin Eski Anadolu Türkçesi olarak adlandırduğumuz dönemine ait metinlerde karşımıza çıktığını görmekteyiz. Ancak *birince* konusu Eski Anadolu Türkçesi olan dil bilgisi kitaplarında (Timurtaş, 1994; Özkan, 1995; Gülsevin, 1997; Şahin, 2003; Gülsevin ve Boz, 2004.) ve incelediğimiz etimolojik sözlüklerde kendine yer bulamamıştır (Clauson, 1962; Sevortyan, 1978; Eren, 1999; Tietze, 2002.).

Tarama Sözlüğü iki ayrı *birinceye* yer vermekte; ilkinin “*biri nispetinde biri kadar*” diye tanımlamakta, ikincisini ise “*bir niceden getirmekte ve ona gönderme yapmaktadır* (TS I, 1963: 597) Çalışmamızda söz konusu olan *birince* bu ikincisidir. Sözlük *bir nicenin* karşılığını “*birkaç, bir çok, pek çok*” diye de vermektedir (TS I, 1963: 604).

Ötüken Türkçe Sözlük’te de tıpkı Tarama Sözlüğü’nde olduğu gibi iki ayrı *birince*’ye rastlamaktayız: “*birince¹, [bir + nice > birince بېرِنجَه] {EAT} zf. Birkaç; birçok; pek çok; birince², [bir-i-n-ce بېرِنجَه] {EAT} zf. 1. Biri kadar. 2. Biri oranında. 3. Bire bir oranında” (Çağbayır I, 2007: 624).*

Kıpçak Türkçesi Sözlüğü’nde kelimemiz “*birinçe: Bir çok, bir nice (BV / Baytaratü’l Vazılı) krş. birinçer; birinçer: Bir çok, bir nice (BV) krş. birinçe*” (Toparlı, 2003: 32) şeklinde geçmektedir.

Zeynep Korkmaz -ça ekini konu aldığı makalesinde (Korkmaz, 1958: 46) Türkmen Türkçesinde ekin vazifesini anlatırken “birbirinceler ‘birbirine nazaran’ örneğini vererek uygunluktan ziyade mukayeseye yaklaşmış bir durum gösterir” şeklinde açıklama getirmektedir. Bu durumda Korkmaz, Tarama Sözlüğündeki *birince* (I)’e değinmiş olmaktadır. Ayrıca “bir neçe yapısının belirsizlik sıfatı olarak Oğuz Kağan destanından itibaren Çağatay, Özbek, Tar., Eski Anadolu, Azeri, Kırım, Kaz., Karayım ve Baraba Türkçesi metinlerinde (Korkmaz, 1958: 54), kullanıldığını” söylemekte *birinceden* bahsetmemektedir.

Türkmen Edebiyatının önemli isimlerinden Allaguli Şair’in (19. yy.) dilinde *birinçe* yerini almakla birlikte Türkmen Türkçesi sözlüklerinde kelimeye rastlamıyoruz (Tekin, Ölmez, Ceylan, Ölmez ve Eker, 1995; Hamzayev, Altayev, Atayev, Açilova, Mesgudov ve Meretgeldiyev, 1962)

II.I. Birince ~ Bir nice Karışıklığı

Birincenin incelediğimiz bazı eserlerde *bir nice*yle karıştırıldığını görmekteyiz.

Kitab-ı Gunya’da eser şekil bilgisi açısından incelenirken, eşitlik eki alt başlığı içerisinde “*bir niçe* mâlı (60b/15) ve *bir nicesin* (121a/11)” gösterilmektedir (Akkuş, 1995: 187), ancak her iki yapının da *birince* okunması gerektiği eserin tıpkıbasımından anlaşılmaktadır, zaten Akkuş da eşitlik ekine örnek olarak gösterdiği *bir nicesini* çevriyazılı metinde *birincesin* diye okumuştur, ancak kelime dizinde görünmemektedir. Dolayısıyla Kitab-ı Gunya’da da kelimenin *birince* mi yoksa *bir nice* mi okunması gerektiğine karar verilememiş ve çeşitli karışıklıklar ortaya çıkmıştır. Çalışmada *birince* “*birkaç, bir çok, pek çok*” (Akkuş, 1995: 470) şekillerinde anlamlandırılmıştır. İncelediğimiz eserler içerisinde yalnızca Kitab-ı Gunya’da hem *birince*ye hem de *bir nice*ye yer verildiğini görüyoruz. Akkuş bir fark olduğunu sezinlemiş fakat nerede *birince* nerede *bir nice* olması gerektiğine karar verememiş gibi görünüyor. Kelime çalışmada söz dizimindeki yeri açısından da değerlendirilmemiştir

Kadı Burhaneddin Divanından alıntılanmış Tarama Sözlüğünde geçen mısraları Muharrem Ergin’in hazırladığı Kadı Burhaneddin Divanından doğrulamak istediğimizde *birince* ~ *bir nice* karışıklığı karşımıza çıkmaktadır. Ergin’in çalışmasında Tarama Sözlüğünde *birince* olarak geçen şeklin *bir nice* okunmuş olduğunu gördük. Şiirin vezni, tıpkıbasımdan yaptığımız inceleme, bize kelimenin *birince* mi yoksa *bir nice* mi okunması gerektiği hususunda yardımcı olmadı. Biz de kafiye unsurunu dikkate alarak kelimenin *birince* okunması gerektiğine kanaat getirdik:

Gider yüzden niķābuñı ki hüsnüñ ‘āleme düşsün
Ne lâzımdur sinüñ için bizi taşlaya *birince* (TS I, 1963: 604)

Kimüñ ki ola mahbûbı latîf u hûb u **narınca**
‘Acebler misin oñşarsa yüzünñ rengi **nārınca**
Hâlîfe han u sultân u melik tetgavul u kâzî
Fidâ kılur saña özin kamusı varlu **varınca**
Gözün içgicidür añı gerekmez mi aña yürek
Gönüli yürek idinseñ anı uş böyle **yarınca**
Anı ki sende ben gördüm kaçan kovısaram anı
Kaçar dañı olur iseñ kovısaram sen **arınca**
Gider yüzden niķābuñı ki hüsnüñ ‘āleme düşsün
Ne lâzımdur sinüñ için bizi taşlaya **bir nice (birince)**
Ne heybedür ki kılurlar benüm cānuma gözlerün (Ergin, 1980: 249.)

Yavuz, Anadolu Türkçesiyle Yapılan En Eski Tezkiretü'l-Evliyâ Tercümesi ve Dil Özellikleri (İnceleme-Gramer-Metin) adlı çalışmasında kelimenin söz dizimindeki görevi açısından yerini farketmiş, *birinceyi* bu yönde değerlendirmiştir, eşitlik hâli eki alt başlığında da kelimeyi ayrıca ele almıştır (Yavuz, 2006: 231).

Taradığımız metinlerde *birince* söz dizimindeki görevi açısından incelendiği takdirde, belirsizlik zamiri ve belirsizlik sıfatı olarak iki şekilde karşımıza çıkmaktadır.

II.II. Belirsizlik Zamiri Olarak Kullanımı

Belirsizlik zamirleri, kişileri ve nesnelere belirsiz olarak temsil eden zamirlerdir (Korkmaz, 2003: 433). Tezkiretü'l-Evliyâ'da belirsizlik zamiri olarak *birince* ele alınmıştır (Yavuz, 2006: 248).

Kelitemizin taradığımız metinlerde *kimisi*, *bazısı* anlamlarında belirsizlik zamiri olarak aşağıdaki şekillerde geçtiğini tespit etmiş bulunmaktayız.

Dahi Müslümanların *birincisi* göçtüler ardınca geldiler (TS I, 1963: 604)

Halil'ine odu gülistan eder
Birinceye duru suyu kan eder (TS, 1963: 604)

Varup seyreylese *birincisine*
Biri görmeye kim *birincisi* (TS I, 1963: 605)

Elümden gelende ala tutmadım. Gönlüm benim elimde degül
Eger gönül kendüsi *birincenin* ala tutarsa anı benden tutmağıl. (TS I, 1963: 605)

Birinceleri birinceye düşmandır. (TS I, 1963: 606)

Gider yüzden niķabuñı ki hüsnüñ 'äleme düşsün
Ne lâzımdur sinüñ için bizi taşlaya *birince* (TS I, 1963: 604)

Bir kişiyi gördi, fotasuz oturmuş. *Birinceler* eyitti: "Felsefidür". *Birinceler* eyitti:"Dehridür." İmām çün ol kişiyi gördi. (Yavuz, 2006: 531)

tarīķat ve taşavvuf ehli *birinceler* yimege ve içmege ve ağlamaga ve *birinceler* semā'a ve oynamağa. (Yavuz, 2006: 484)

Birinceler eydürler (Yavuz, 2006: 428)

Gördi ħalāyık düşmişler, *birincesi* köyner, *birincesi* kaçar, *birincesi* kumāşın tartar. (Yavuz, 2006: 368)

Birince gönüldi Yemen'din yaña
Birincesi kalup didiler aña (Dilçin, 1991: 388)

Birincesi aşlan *birincesi* pıl
Birincesi kapķara it bigi kıl (Dilçin, 1991: 395)

Birincesi oynar, *birince* bükür
Birincesi seğrir, *birince* seker (Dilçin, 1991: 429)

Birincesi yırlar hoş āvāz ile
Birincesi çalgı çalar saz ile (Dilçin, 1991: 429)

Ve līkin *birincisini* ol sözüñ
İşidicegez göyneyiser özüñ (Dilçin, 1991: 524)

Birincemüzi kırdı Fagfūr şāh
Anuñ şuçı yok bizden idi günāh (Dilçin, 1991: 546)

Eger *birincenin* görmüş olsa ve andan sonra girü virse revā olmaz. (Akkuş, 1995: 369)

bu tavarlardan *birincesi* anuñ fi'linsüz kayadan düşse veyā ölse ya kırt yise (Akkuş, 1995: 374)

Eger Ramazān ayınıñ *bir nicesi*¹ geçüp andan uşşı 'aklı gelse (Akkuş, 1995: 314)

kim eger *birinceler* kılsalar *birincelerden* farīza borcu sākıt olur. (Akkuş, 1995: 378)

Birincesi dahı oldur ki peygāberden sonra ⁴ sahābelerden sordılar tâ Alî kerreme'llāhu vechehû cevāb eyitdi ⁵ birincesi dahı kitāblardan çıkardılar ve bu kitāba Sirācū'l-Kulūb ⁶ ad virdüm. (Toker, 2007: 4)

İrişmeyince *birince* böyle didiler dahı cān virdiler. (TST, 68b/8)

şamuda od *birinceleri* topuqlarına degin duta, *birinceleri* dizlerine degin duta (TST, 96a/6-7-8).

birincenin yüzleri üstine birağalar, *birincenin* arkası üstine birağalar, *birincenin* başları üstine birağalar, *birincenin* yanları üstine birağalar (TST, 100b/3-4-5)

birinceler ayakları sınıq başları üstine kopa, *birincesi* gözsüz kopa, *birincenin* ellerin çeyner ve dilleri gögsinden iriñ kan aqa kopa, *birincesi* elleri ve ayakları kesük kopa, *birincesi* direge mihlanmış kopa, *birincesi* çirkin yiy-ile kim 'Araşat kavmi yiyisinden kaçça, *birincesi* katrān gönlek geye kopa. (TST, 101a/5-6-7-8-9).

birincelerinden nūr saçıla *birincelerinden* od saçıla (TST, 101b/9)

birincelerin uçmağa iledele, *birincenin* şamuya ilteler. (TST, 102a/1)

Cebra'il Peygāmbere haber virürdi *birincesi birincesine* arkun söyleñ (TST , 107a/5)

Biz ol ilduzlaruñ *birincenin* atacak şeytānlar (TST, 119b/2)

karanjılıqlardur *birincenin birince* üzere kaçan kim çıkardı elin yakın degül-idi kim göreydi anı. (SKT, 315a/8)

birincesi-y-ile ol şığıruñ andayuk dirildür Tañrı ölüleri dahı gösterür size nişānlarını (SKT, 9b/1)

¹ Kelime dizinde birince olarak verilmektedir. Kararsızlık göze çarpmaktadır.

bilürler-iken dağı kaçan kim irdiler anlara kim ĩmān getürdiler eyittiler ĩmān getürdük dağı kaçan geçdi gerü *birinceleri birincelerdin* yaña (SKT, 9b/8-9)

yoluşdurursız anları dağı ol ĥarām olunmuşdur sizün üzere çıkarmağı anlaruñ pes inanur mısız *birincesine* Tevrütün dağı kāfir olusız *birinceye* pes degül cezāsı ol kişinün kim işler anı (SKT, 11a/1-2)

Tevrütün dağı kāfir olursız birince pes degül cezānı ol kişinün kim işler (SKT, 11a/2)

II.III. Belirsizlik Sıfatı Olarak Kullanımı

Belirsizlik sıfatları, varlık ve nesnelerin sayı ve miktarını açık ve kesin olarak değil kabataslak, belirsiz olarak bildiren sıfatlardır (Korkmaz, 2003: 395).

Kitab-ı Gunya'da belirsizlik sıfatlarına, *niçe* alt başlığı dahilinde, *bir niçe* ve *bir niceye*² yer verilmiş (Akkuş 1995: 213), eserde çok miktarda örneği olduğu halde belirsizlik sıfatı olarak *birince* değerlendirmeye alınmamıştır. Tezkiretü'l-Evliyâ'da ise kelimemizin belirsizlik sıfatı olarak değerlendirildiğini görmekteyiz (Yavuz, 2006: 254).

Birinceyi taradığımız metinlerde belirsizlik sıfatı olarak "*kimi, bazı*" anlamlarında aşığıdaki şekillerde tespit etmiş bulunmaktayız.

birince göñüller ma'rifet yükini götürimezler (Yavuz, 2006: 488)

birince kavum ĥadişe meşğül oldılar ve birince kavum tarikat ma'rifetin oğırlar-ıdı. (Yavuz, 2006: 505)

birince kişi eyü 'amel işler (Yavuz, 2006: 516)

birince ĥalāyık Aĥmed-i Ĥanbel'den yüz döndürdiler (Yavuz, 2006: 534)

eger *bir niçe*³ mālī helāk olsa ve birincesi kalsa (Akkuş, 1995: 321)

birince şerhlerde böyle kılurlar (Akkuş, 1995: 306)

birince fağihlerden eyitmişlerdür (Akkuş, 1995: 308)

ammā mükāteb olsa *birince* mālın virmiş olsa revā olmaz. (Akkuş, 1995: 347)

birince kimse mülkinde olsa, kuyu gibi ya bıjar gibi (Akkuş, 1995: 349)

² Kelimelerin tıpkıbasımdan kontrol edildiğinde birince okunması gerektiğini görüyoruz.

³ Çeviriyazılı metinde ve dizinde bir niçe olan ibarenin tıpkıbasım kontrol edildiğinde birince okunması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Muzaffer Akkuş *bir niçe* şeklinde okuduğu ibareyi belirsizlik sıfatları arasında *niçe* alt başlığı içinde göstermiştir. (s. 213)

ve *birince* ırmaqlar suyu gibi ve arqlar suyu gibi ve arqlar suyu gibi. (Akkuş, 1995: 349)

ve *birince* aşhâb eyitmişler kim (Akkuş, 1995: 282)

eger *birince* rüzigârdan sonra bunun gibi nesnelere taşuqlık virseler (Akkuş, 1995: 360)

eger alan kişi *bir nice*⁴ tavarın otarsa (Akkuş, 1995: 349)

birince 'ârifler şordılar aña yol nicedür. (TST, 67b/6)

anı bilseyidüñ yolın bulayıduğ ve *birince* velilere şordılar (TST, 67b/7)

birince rivâyetde ol firistenüñ dört başı var. (TST, 77a/2)

birince tefsîrde eydür. (TST, 87a/3)

birince muhakkıklar 'ârifler eytmişlerdür ki... (TST, 121b/8)

beşâret *birince* kitâbda eydür. (TST, 69a/3)

birinceler tefsîrinde eydür. (TST, 81b/8)

aşağa inüñ *birince* göz *birince* göze düşmendür. (SKT, 5b/5)

pes ol gönüller taşlar gibidür yâ katırağdur katılığdın yaña dañı tañkîk *birince* taşlar oldur kim revân akar andan ırmaqlar dañı tañkîk *birince* katılığdan oldur kim yarılır pes çıkar andan su ya'nî çeşme dañı tañkîk birincesi (SKT, 9b/3-4)

ırmaqlar dañı tañkîk birince katılığdan oldur kim yarılır pes çıkar andan su ya'nî çeşme dañı tañkîk *birincesi* (SKT, 9b/4)

Birinçe üflasin işin ondurup

Birinçe garıba gülber dandırıp

Amıderyasin başdan-ayak dondurup

Suv üstünü hovvar eden çer'ek sen. (TDTEA 10, 1998: 481 (Allagılı Şair)

III. Değerlendirme ve Sonuç

Yukarıdaki örneklerden de anlaşılacağı üzere *birince* kelimesi *bir niceden* farklı bir imla özelliğine sahiptir. Kelime ancak harekeli metinlerde kendini ortaya koyabilmektedir, harekesiz eserlerde ise *bir nice*yle karıştırılmış olma ihtimalinden dolayı karşımıza pek çıkmamaktadır. Kelime örneklerde de görüldüğü üzere Eski Anadolu Türkçesinin ilk dönemlerinden (13. yy.) başlayarak 15.

⁴ Muzaffer Akkuş kelimeyi *bir nice* şekliyle *nice* alt başlığı içinde belirsizlik sıfatları arasında incelemiştir. (s. 213)

yüzyıla kadar olan dönemde, Kıpçak sahasında (14. yy.) ve 19. yy. Türkmen Türkçesinde yerini almaktadır. Kelime Eski Anadolu Türkçesine geçiş safhası eserlerinden kabul edilen Kitab-ı Gunya'da, 13. yy. eseri olan Tezkiretü'l-Evliya Tercümesinde tespit edilmektedir. Ancak 13. yy.'a ait Behcetü'l-Hadâ'ık'ta Saadettin Buluç belirsiz zamir ve sıfat olarak *bir nice*den bahsetmektedir (Buluç, 1955: 126). Yine 13. yy. ürünlerinden Kitâb-ı Güzide'de "Gördüm bir nice gişiler kim bakır dırnaqları varıdı" (92a/49) (Tekin, 2000: 174) örneğinde gördüğümüz gibi *bir nice* yerini almakta, *birinceye* rastlanmamaktadır. Eserin tıpkıbasımında da kelimenin *bir nice* okunması gerektiği gayet açıktır

14. yy. eserleri, Kadı Burhaneddin Divanı, Süheyl ü Nevbahar, Tebâreke Tefsiri, Satır altı Tercüme, bize *birincenin* örneklerini verirken, aynı yüzyılın Kıssa-i Yusuf ve Menâkıbu'l Kudsiyye gibi pek çok eseri ise *bir nice* örnekleriyle doludur. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki hem Kadı Burhaneddin Divanında hem Kıssa-i Yusuf'da hem de Menâkıbu'l-Kudsiyye'de kelime üzerinde herhangi bir hareke yoktur. Bir tercih üzerine kelime *bir nice* okunmuştur.

Eserler üzerinde yaptığımız inceleme neticesinde 13. ve 14. yüzyıllarda *birince* ve *bir nice*nin yan yana kullanıldığını görmekteyiz. Ancak tespit edebildiğimiz kadarıyla herhangi bir çalışmada *birince* ve *bir nice* bir arada kullanılmamıştır. Çalışmayı ortaya koyanlar eserdeki kelimeyi ya sadece *birince* ya da sadece *bir nice* şeklinde okumuştur. Yalnızca Kitab-ı Gunya'da bir kararsızlık göze çarpmaktadır. Yapılan çalışmalarda "*bir çok, pek çok*" anlamlarına gelen *bir nice* ile "*kimi, bazı; bazı, kimisi*" anlamlarına gelen *birince* karıştırılmış, herhangi bir ayrıma gidilmemiştir.

Kanaatimizce *bir nice* yapısı ünlü-ünsüz göçüşmesi kuralına tabi olarak *birince* şekline ulaşmıştır. "Bu olay bir ünlü düşmesi (özellikle vurgusuz orta hece ünlüsü) ve bunun sonunda yan yana gelen iki ünsüzün telaffuzunu kolaylaştırmak için yeniden bir ünlü türemesi şeklinde de düşünülebilir. *ağrı-ağır-, esri-esir-, oğurla/ogurla-...*" (Karamanlıoğlu, 1994: 22). Kelimenin bizim imlamızda ayrı yazılışının bu ses olayı için bir engel teşkil etmediğini düşünmekteyiz, çünkü bu doğrudan doğruya bir ses olayıdır ve imlayla ilgisi yoktur. Ancak anlam açısından aralarında bir nüans söz konusudur. Kelime sözlüklerde *bir niceye* bağlanarak "*bir çok, pek çok*" anlamlarıyla ilişkilendirilmiştir. Yalnız verilen örnekler değerlendirildiğinde kelimenin "*bazı, kimi; bazı, kimisi*" anlamlarını taşıdığını görmekteyiz. Satıraltı tercüme ise bunun en önemli kanıtıdır. Çünkü kelime Arapça "*bazı*" ibaresinin altına Türkçe tercümesi olarak yerleştirilmiştir.

Sonuç olarak Ŗimdiye kadar yapılmıŖ pek çok alıŖmanın bu bilgiler ıŖıĖında tekrar değerlendirilmesi ve “*bir çok, pek çok; bir çoğu, pek çoğu*” anlamlarındaki *bir nice* ile “*bazı, kimi; bazısı, kimisi*” anlamlarındaki *birincenin* ayırt edilmesi gerekmektedir. ©

KAYNAKLAR

- AKKUŞ, Muzaffer [KG] (1995); *Kitab-ı Gunya*, Ankara: TDK Yayınları.
- BULUÇ, Saadettin (1955); "Eski Bir Türk Dili Yadigârı Behcetü'l-Hadâ'ık fi Mev'izeti'l-Halâ'ık", s. 119-131, *İstanbul Ün. Edebiyat Fak. Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, C. VI, İstanbul.
- CLAUSON, Sir Gerard (1972); *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*, Oxford.
- ÇAĞBAYIR, Yaşar (2007); *Ötüken Türkçe Sözlük (Orhun Yazıtlarından Günümüze Türkiye Türkçesinin Söz Varlığı) Cilt 1 [a-den]*, İstanbul: Ötüken Yayınları
- DİLÇİN, Cem (1991); *Mes'ûd Bin Ahmed, Süheyl ü Nev-bahâr (İnceleme-Metin-Sözlük)*, Ankara: AKM Yayınları.
- EREN, Hasan (1999); *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü* (2. Baskı), Ankara: TDK Yayınları.
- ERGİN, Muharrem (1980); *Kadı Burhaneddin Divanı*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No: 2244.
- ERÜNSAL, İsmail E., Ahmet Yaşar OCAK (1995); *Elvan Çelebi, Menâkibu'l-Kudsiyye fi Menâsibi'l-Ünsiyye*, Ankara: TTK Yayınları
- GÜLSEVİN, Gürer (1997); *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*, Ankara: TDK Yayınları.
- GÜLSEVİN, Gürer, Erdoğan BOZ (2004); *Eski Anadolu Türkçesi*, Ankara: Gazi Kitabevi.
- HAMZAYEV, M. Ya., ALTAYEV, S., ATAYEV, G., AÇILOVA, G., MESGUDOV, V., MERETGELDİYEV, A. (1962); *Türkmen Dilinin Sözlüğü*, Aşgabat: Türkmenistan SSR İlimler Akademiyası Neşriyatı.
- Kadı Burhaneddin Divanı I Tıpkıbasım* (1944); İstanbul: TDK Yayınları.
- KARAHAN, Leyla (1994); *Erzurumlu Darîr, Kıssa-i Yûsuf*, Ankara: TDK Yayınları.
- KARAMANLIOĞLU, Ali Fehmi (1994); *Kıpçak Türkçesi Grameri*, Ankara: TDK Yayınları.
- KORKMAZ, Zeynep (1958); "Türk Dilinde -ça Eki ve Bu Ek İle Yapılan İsim Teşkilleri Üzerine Bir Deneme", s.41-68., *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten 1958*, Ankara: TDK Yayınları.
- KORKMAZ, Zeynep (2003); *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*, Ankara: TDK Yayınları.
- ÖZKAN, Mustafa (1995); *Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi*, İstanbul.
- SEVORTYAN, E. V., (1978); *Etimoloğičeskiy Slovar' Tyurskih Yazıkov (Obşçetyurkskie i mejtyurkskie osnovı na bukuv « B »)*, Moskva: Akademiya Nauk SSSR İstitut Yazıkoznaniya, İzdatel'stvo « Nauka ».

- SKT: Mevlana Müzesi, Müzelik Eserler 99 Bölümü, 49 numarada kayıtlı Satır altı Kuran Tercümesi
- ŞAHİN, Hatice (2003); *Eski Anadolu Türkçesi*; Ankara: Akçağ Yayınları.
- Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü (1963); *I A-B.*, Ankara: TDK Yayınları.
- TEKİN, Talat, ÖLMEZ, M., CEYLAN, E., ÖLMEZ, Z., EKER, S. (1995); *Türkmençe-Türkçe Sözlük*, Ankara: Simurg Yayınları.
- TEKİN, Şinasi, (2000); "Timur Öncesinde Anadolu İle Orta Asya Türk Dünyası Arasındaki Kültür İlişkileri ve Güzide Kitabı'nın "Tercüme" Hikâyesi", s. 151-196., *TDAY-Bellekten 1997*, Ankara: TDK Yayınları.
- TIETZE, Andreas (2002); *Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lugatı Cilt I A-E.*, İstanbul: Simurg Yayınları.
- TİMURTAŞ, Faruk Kadri (1994); *Eski Türkiye Türkçesi XV. yy. (Gramer-Metin-Sözlük)*, İstanbul: Enderun Kitabevi.
- TOKER, Mustafa (2007); "Furâtî "Sirâcü'l-Kulûb"unun Yeni Bir Nüshası Üzerine" VII. Dil, Yazın, Deyiş Bilim Sempozyumu [Basılmamış Bildiri], Konya.
- TOPARLI, Recep, VURAL, Hanifi, KARAATLI, Recep (2003); *Kıpçak Türkçesi Sözlüğü*, Ankara: TDK Yayınları
- Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi 10 [TDTEA 10] (1998), Türkmenistan Türk Edebiyatı. (Red. Nevzat Kösoğlu). Ankara: KB Yayınları.
- TST: Burdur İl Halk Kütüphanesi, Yazma Eserler Bölümü, 99 numarada kayıtlı Tebâreke Suresi Tefsiri (Tefsir-i Suretü'l-Mülk)
- YAVUZ, Orhan (2006); *Anadolu Türkçesiyle Yapılan En Eski Tezkiretü'l-Evliyâ Tercümesi ve Dil Özellikleri (İnceleme-Gramer-Metin)*, Konya: Tablet Kitabevi.
- ZEYNALOV, Ferhat (1993); *Türk Lehçelerinin Karşılaştırmalı Dilbilgisi (Türkiye Türkçesi: Yusuf Gedikli)*, İstanbul: Cem Yayınevi.